

Govor predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH Ilije Filipovića na 11. sjednici Asocijacije europskih senata u okviru sesije "Uloga senata na europskom kontinentu"

Den Haag, 17. travanj 2009.

"Uvažena gospođo predsjednice,

Poštovane kolegice i kolege parlamentarci,

Cijenjene dame i gospodo,

Čini mi izuzetnu čast i osobno zadovoljstvo što danas imam prigodu obratiti vam se na ovom jedanaestom zasjedanju naše Asocijacije. Prije svega želim zahvaliti Senatu prijateljske Kraljevine Nizozemske na gostoprimstvu i izuzetnoj organizaciji ovoga skupa. Vama, gospođo predsjednice, također iskreno zahvaljujem na Vašem osobnom angažiranju, gostoprimstvu i pozivu koji ste mi uputili.

Kada danas razgovaramo o ulozi senata na europskom kontinentu, posebno moramo imati u vidu brojne izazove pred kojima se danas u vrijeme globalne ekonomske krize nalaze naše zemlje, europski kontinent i suvremeni svijet u cjelini. Naša je odgovornost utoliko veća što ne smijemo dopustiti da ekonomska kriza preraste u političku i da izmakne kontroli. Tu zadaću najbolje ćemo uraditi ako pratimo događanja, pravovremeno na njih reagiramo poduzimajući potrebne mjere i ako međusobno surađujemo na bilateralnom i međunarodnom planu, tako da se nitko ne osjeća prepušten sam sebi, bez adekvatnog razumijevanja i pomoći drugih. Da bismo tu dužnost uopće mogli uspješno ostvarivati potrebno je da naši senati imaju odgovarajuće ustavne mjerodavnosti i druge preduvjete za uspješno djelovanje, kao što je, primjerice, adekvatan broj zastupnika koji omogućuje aktivno uključivanje u rješavanje svih pitanja u inače složenoj parlamentarnoj proceduri.

Prirodno je što su uloge i ovlasti gornjih domova u političkim sustavima pojedinih zemalja različiti, budući da to odražava specifičnosti razvitka dvodomnosti, ali također i njihove strukturalne različitosti, koje su posebno izražene u etnički složenim državama, kakva je primjerice Bosna i Hercegovina. Naš Dom naroda – kao gornji dom, također ima

specifičnu ulogu. On je, dakako, u određenoj mjeri sličan nekim senatima u drugim zemljama, budući da ravnopravno sudjeluje u cjelokupnom zakonodavnom procesu s punim pravom zakonodavne inicijative, amandmanskog djelovanja i konačnog odlučivanja. S druge strane, on permanentno brine o zaštiti vitalnih nacionalnih interesa konstitutivnih naroda. Mjerodavan je i za punu kontrolu djelovanja izvršne vlasti i traženja mišljenja od Ustavnoga suda kao najviše sudbene institucije, osobito u onim slučajevima kada unutar Doma nema konsenzusa je li neka odluka ili zakon destruktivan po vitalne interese bilo kojeg od tri konstitutivna naroda. U tim spornim situacijama kada unutar Doma nema odluke o rješenju zahtjeva za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa u biti prestaje njegova mjerodavnost, a odlučivanje u meritumu, preuzima i odluku donosi, Ustavni sud Bosne i Hercegovine.

Mi se danas u Bosni i Hercegovini nalazimo u procesu traženja novih ustavnih rješenja, rukovođeni potrebom unapređenja demokratskih odnosa i ugrađivanja europskih standarda, ali također i potrebom da naš Ustav konačno odobri Parlamentarna skupština, da je on pravedan, demokratičan i općeprihvaćen, a da kao njegov primarni učinak imamo funkcionalan i simetričan politički sustav vlasti, koji bi osigurao mir, stabilnost i prosperitetnu budućnost za sve narode, nacionalne manjine i građane.

Poznato vam je naše ustavno stanje u Bosni i Hercegovini, čiji je Ustav Anex IV. Daytonskog mirovnog sporazuma, urađen primarno u cilju zaustavljanja rata i uspostave mira. Dakako, to su vrijedna, ali nažalost i najveća njegova postignuća. Međutim, u današnjim uvjetima nitko njime nije potpuno zadovoljan, budući da je proizveo nefunkcionalan, asimetričan i neučinkovit politički sustav vlasti. Mišljenja sam da je utemeljen na nepravednoj podjeli teritorija i neravnopravnom položaju sva tri konstitutivna naroda i građana u BiH, odnosno, doveo je u podređen položaj malobrojnije u odnosu na veće i brojnije. Zato su interes i politička volja za ustavne promjene obrnuto razmjerni zadovoljstvu, odnosno i nezadovoljstvu građana BiH. Što je veće nezadovoljstvo stanjem, jača je volja za ustavnim promjenama. I obrnuto. U tom nastojanju za preuređenjem odnosa i otklanjanjem anomalija, ipak je prošlog mjeseca donesen prvi amandman na daytonski Ustav kojim smo riješili status Distrikta Brčko. To je naišlo na puno odobravanje naših europskih prijatelja. Ovih je dana Dom naroda usvojio i odluku o pokretanju procesa ustavne reforme i ustavnih promjena, na tragu

dogovora lidera triju vodećih političkih stranaka u naša tri naroda. Kada, i ako istu odluku usvoji i Zastupnički dom, otvorit će se prostor za široke demokratske inicijative, ne samo kroz institucije političkoga sustava, već i kroz cijeli spektar nevladinih organizacija civilnoga društva. Taj proces ne ide lako i jednostavno, niti će po našoj procjeni, temeljenoj na dosadašnjim iskustvima, ići bez poteškoća. Dapače, moguće je očekivati da će biti popraćen određenim opstrukcijama, pa čak i otporima. Upravo zato s punim pravom, iskrenom nadom i realnim očekivanjima vidim potrebu aktivnog uključivanja međunarodne zajednice, koliko u obliku stručne pomoći, još više u ulozi medijatora za političko posredovanje, na našem putu do reformiranog Ustava BiH.

Sagledavajući nezamjenljivu ulogu Doma naroda u našim uvjetima, bilo bi korisno proširiti njegove specifične nadležnosti, maksimalno koristeći praksu, iskustva i standarde drugih europskih dvodomnih parlamenata. Vrlo su interesantna i praktična ustavna rješenja i iskustva nekih europskih zemalja, pa bi u tom smislu našu pozornost u predstojećim ustavnim reformama mogla privući i zainteresirati nas iskustva i pravna rješenja iz nadležnosti vaših senata, koja se odnose na:

- imenovanje predsjednika države (iskustva Švicarske, Italije i Češke Republike);
- pokretanje odgovornosti i opoziva predsjednika, osobito u slučaju eventualnog kršenja Ustava i protuzakonita djelovanja, (iskustva Njemačke, Austrije i Italije);
- organiziranje i odobrenje referenduma o nekoj odluci ili zakonu, kao demokratske forme izravnog odlučivanja građana (iskustva Francuske, Irske i Poljske);
- imenovanje sudaca, uključujući suce Ustavnog suda i Suda BiH, a moguće i Vrhovnoga suda BiH kojega sada nemamo na razini države (iskustva većine europskih zemalja, osobito Belgije, Francuske, Njemačke, Rumunjske, Ruske Federacije, Španjolske, Velike Britanije, i drugih);
- Održavanje odnosa, promjene granica i rješavanje sukoba nadležnosti i sporova između entiteta, kantona, odnosno federalnih jedinica (iskustva Švicarske, Belgije, Španjolske);
- Odobravanje odluka i pravilnika Vijeća ministara (Vlade) – Iskustva Njemačke);
- Praćenje procesa europskih integracija, te odnosa s Europskom Unijom, Vijećem Europe i drugim međunarodnim asocijacijama (iskustva Austrije, Francuske, Rumunjske, Velike Britanije). Imajući u vidu sudjelovanje Bosne i Hercegovine u

procesu stabilizacije i pridruživanja Europskoj uniji, korisno bi bilo obaviti pripreme za dosljedno ispunjavanje preuzetih obveza, između ostaloga i na način da se ojačaju ovlasti Doma naroda u praćenju i provođenju aktivnosti ostvarivanja procesa europskih integracija.

U kontekstu ustavnih promjena nama se posebno nameće pitanje povećanja broja zastupnika. Kao što vam je poznato, Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH ima svega 15, dok je europski prosjek preko 70 zastupnika. Zastupnički dom ima 42 zastupnika, što znači da Parlamentarna skupština BiH ima ukupno 57 zastupnika. Radi toga, pored redovnih aktivnosti, često dolazi do prekomjernog opterećenja zastupnika članstvom u pet ili šest parlamentarnih komisija i drugih tijela.

Svakako je zanimljivo i pitanje uloge Senata u ostvarivanju funkcija lokalne samouprave. Sadašnji Ustav BiH, uopće ne sadrži odredbe o mogućnosti uključivanja Doma naroda u uređivanje odnosa, rješavanje i razmatranje funkcioniranja lokalnih razina vlasti. Na razini države nemamo Zakon o lokalnoj upravi i samoupravi, već je to u cjelini prepušteno entitetskom zakonodavstvu, dakle srednjoj razini vlasti.

Poštovane kolegice i kolege,

Duboko sam uvjeren da bi još snažnija i sadržajnija međuparlamentarna suradnja i pomoć, te veće korištenje iskustava razvijenih demokracija, kao i jačanje uloge Doma naroda na izloženi način, pridonijeli učinkovitosti ukupnog djelovanja državnoga parlamenta Bosne i Hercegovine, a time i samoodrživosti države Bosne i Hercegovine u cjelini. Ujedno, bio bi to i mali, ali važan prilog daljoj afirmaciji europskoga parlamentarizma općenito. Pridonijelo bi to i jačanju uloge našega gornjega doma, kakvog bih poželio da ima i moja zemlja, kao buduća članica demokratski uređene obitelji europskih naroda i država." (kraj)